

Mannatteren og kjerringdatteren

Det var en gang et par folk som hadde giftet seg sammen. De hadde hver sin datter. Kjerringdatteren var lei og lat og ville aldri gjøre noe, og mannatteren var flink og villig, men enda kunne hun aldri gjøre moren til lags, og både kjerringa og datteren ville gjerne være kvitt henne.

Så skulle de engang sitte ved brønnen og spinne begge to. Kjerringdatteren skulle spinne lin, men mannatteren fikk ikke annet enn bust. «Du er nå alltid så flink og så arbeidsom du», sa kjerringdatteren, «men enda er jeg ikke redd for å spinne om kapp med deg.» Ja, så ble de forlikt om at den som det først røk av for, skulle i brønnen. Rett som det var, så gikk det av for mannatteren, og så måtte hun i brønnen. Men da hun nådde bunnen, slo hun seg ikke, og vidt og bredt omkring så hun ikke annet enn en vakker grønn eng.

Hun gikk et stykke bortover enga, så kom hun til et risgjerde. Det skulle hun over.

«Å, trå ikke så hardt på meg du», sa risgjerdet, «så skal jeg hjelpe deg en annen gang, jeg.»

Hun gjorde seg så lett som en fjær og trådte så varsomt at hun nesten ikke kom nær det engang.

Så gikk hun et stykke til, så kom hun til en stripe ku med en melkekolle på horna. Det var en stor, vakker ku, og juret stod så fullt og stint.

«Å, vær så snill og melk meg du», sa kua, «for jeg er så melkesprengt. Drikk så mye du vil, og hell resten på klovene mine, så skal jeg hjelpe deg igjen, jeg.»

Mannatteren, hun gjorde som kua ba. Bare hun tok i spenene, så sprutet melken i kolla. Så drakk hun seg utørst, og resten helte hun på klovene, og kolla hengte hun på horna igjen.

Da hun så hadde gått et stykke til på enga, møtte hun en stor saubukk, og den hadde så tykk og lang ull at den gikk og dro den etter seg, og på det ene hornet hang en stor saks.

«Å, klipp meg du», sa bukken, «for her går jeg med all denne ulla og peser, og det er så varmt at jeg er ferdig til å kveles. Ta så mye du vil, og virr resten om halsen på meg, så skal jeg hjelpe deg igjen.»

Ja, hun var straks villig, og bukken la seg opp i fanget hennes, og den lå så stille, og hun klippte den så pent at den ikke fikk minste rispet i skinnet engang. Så tok hun så mye hun ville av ulla, og resten virret hun om halsen på bukken.

Litt lenger fram kom hun til et epletre, og det var så fullt med epler at alle grenene var bøyd mot jorda, og inne ved stammen stod det en liten stang.

«Å, vær så snill og plukk eplene av meg du», sa treet, «så grenene mine kan få rettet seg, for det tar på å stå så krokete. Men slå endelig smått og vart, så du ikke slår meg fordervet. Spis så mye du vil, og legg resten innved rota, så skal jeg hjelpe deg igjen, jeg.»

Ja, hun plukket dem hun kunne nå, og siden tok hun stangen og slo ned de andre forsiktig, så spiste hun seg mett, og resten la hun pent inn til rota.

Så gikk hun et langt, langt stykke, og så kom hun til en stor gård, og der bodde en trollkjerring med datteren sin. Der gikk hun inn og spurte om hun kunne få tjeneste.

«Å, det kan ikke nytte», sa trollkjerringa. «Vi har hatt mange, men ingen av dem har dugd til noe.»

Men hun ba så vakkert at de endelig skulle ta henne i tjeneste. Ja, de tok henne da også, og så ga trollkjerringa henne et såld og ba henne hente vann i det. Hun syntes nok det var urimelig å hente vann i et såld, men hun gikk likevel, og da hun kom til brønnen, sang småfuglene:

«Klin i leir,
stikk i strå!
Klin i leir,
stikk i strå!»

Ja, det gjorde hun, og så kunne hun bære vann i såldet nokså godt. Men da hun kom hjem med vannet, og trollkjerringa fikk se såldet, sa hun:

«Det har du ikke sugd av ditt eget bryst!»

Så sa trollkjerringa hun skulle gå i fjøset og måke og melke, men da hun kom dit, var det en skuffe så stor og tung der, at hun ikke rådde med den, hun kunne ikke lette den engang. Hun visste nå slett ikke hvordan hun skulle bære seg at. Men fuglene sang at hun skulle ta limeskaftet og kaste ut litt, så føk alt det andre etter. Det gjorde hun, og aldri før var det gjort, så var fjøset så rent som det var både måkt og sopt. Nå skulle hun til å melke kuene, men de var så urolige, de både sparket og spente, så hun slett ikke kunne komme til å melke dem. Men så sang fuglene utenfor:

«Liten streng,
liten sup
til alle småfugler sprut!»

Ja, det gjorde hun, hun sprøytet en liten streng av melken ut til småfuglene, så stod alle kuene stille og lot henne melke seg, og de hverken spente eller sparket, de lettet ikke en fot engang.

Da trollkjerringa så hun kom inn med melken, sa hun: «Det har du ikke sugd av ditt eget bryst! Men nå kan du ta denne svarte ulla og vaske hvit.»

Dette visste jenta nå slett ikke hvordan hun skulle bli ferdig med, for hun hadde aldri sett at noen hadde kunnet vaske svart ull hvit. Men enda sa hun ingenting, hun tok ulla og gikk ut til brønnen med. Så sang småfuglene at hun skulle ta ulla og ha den opp i den store bøtta som stod der, så ble den nok hvit.

«Nei, nei», sa trollkjerringa da hun kom inn med ulla, «deg nytter det ikke å ha, du kan jo gjøre hva det skal være. Du kom til å ergre livet av meg til sist! Det er best du får reisepass.»

Så satte trollkjerringa fram tre skrin, et rødt, et grønt og et blått, og så skulle hun få lov til å ta det hun ville, og det skulle være lønnen hennes. Hun visste ikke hva for et hun skulle ta, men småfuglene sang:

«Ta ikke det grønne,
ta ikke det røde,
men ta det blå,
som vi har satt
tre kors oppå!»

Hun tok det blå, slik som fuglene sang. «Tvi vøre deg og da!» sa trollkjerringa, «det skal du komme til å unngjelde for.»

Da manddatteren nå skulle reise, skjøt trollkjerringa en gloende jernstang etter henne. Men hun smatt bakom døra med det samme og gjemte seg, så den ikke traff henne, for småfuglene hadde sagt henne hvordan hun skulle bære seg at.

Hun gikk nå så fort hun kunne, men da hun kom bortover til epletreet, hørte hun det tok til å dure så i veien. Det var trollkjerringa og datter hennes som kom etter. Jenta ble så redd at hun ikke visste hvor hun skulle gjøre av seg.

«Kom hit til meg du», sa epletreet, «så skal jeg hjelpe deg. Gå under grenene mine og gjem deg, for får de fatt på deg, så tar de skrinet fra deg og river deg i hjel.»

Ja, det gjorde hun, og rett som det var, så kom trollkjerringa og datteren.

«Har du sett noen jente har gått her, du?» sa trollkjerringa.

«Å ja», sa epletreet. «Det sprang en her forbi for en stund siden, men hun er så langt borte at dere når henne aldri igjen.»

Så snudde trollkjerringa og reiste hjem igjen.

Jenta gikk et stykke fram, men da hun kom bort til bukken, hørte hun det tok til å dure på nytt, så hun ikke visste hvor hun skulle gjøre av seg, så redd og fælen ble hun, for hun kunne nok vite at trollkjerringa igjen hadde tenkt seg om.

«Kom hit til meg du, så skal jeg hjelpe deg», sa bukken. «Gjem deg under ulla mi, så ser de deg ikke, ellers tar de skrinet fra deg og river deg i hjel.»

Rett som det var, så kom trollkjerringa farende.

«Har du sett noen jente har gått her, du?» sa hun til bukken.

«Å ja», sa bukken, «jeg så en for en stund siden, men hun sprang så fort at du tar ikke henne igjen.»

Så snudde trollkjerringa og reiste hjem.

Da jenta hadde kommet så langt som til kua, hørte hun det tok til å dure så i veien igjen.

«Kom hit til meg du», sa kua, «så skal jeg hjelpe deg. Gjem deg under juret mitt, ellers kommer trollkjerringa og tar skrinet fra deg og river deg i hjel.»

Det varte ikke lenge før hun kom.

«Har du sett noen jente har gått her, du?» sa trollkjerringa til kua.

«Ja, jeg så en for en stund siden, men hun er langt borte nå, for hun sprang så fort. Henne tar du nok ikke igjen», sa kua.

Trollkjerringa snudde da og reiste hjem igjen.

Da jenta hadde kommet et langt, langt stykke fram, og hun ikke var langt fra risgjerdet, hørte hun det tok til å dure så på nytt lag, og hun ble både redd og fælen, for hun kunne nok vite det var trollkjerringa som hadde snudd om igjen.

«Kom hit til meg du, så skal jeg hjelpe deg», sa risgjerdet. «Kryp under kvistene mine, så de ikke ser deg, ellers tar de fra deg skrinet og river deg i hjel.»

Ja, hun inn under kvistene i risgjerdet.

«Har du sett noen jente har gått her, du?» sa trollkjerringa til risgjerdet.

«Nei, jeg har ikke sett noen jente», svarte risgjerdet, og var så sint at det freste av det, og så gjorde det seg så stort at det ikke var til å tenke på å komme over det, og så ble det ikke noen annen råd for trollkjerringa enn å snu og reise hjem.

Da manndatteren hadde kommet vel hjem, ble både kjerringa og datter hennes enda mer misunnelige på henne enn de før hadde vært, for nå var hun enda mye vakrere, og så gild at det var en lyst å se henne.

Hun fikk ikke lov å være inne hos dem, de jagde henne ut i grisehuset, der skulle hun holde til. Her vasket hun pent og rent, og så lukket hun opp skrinet og ville se hva det var hun hadde fått i lønn. Og med det samme hun lukket det opp, så var det så mye gull og sølv og så mange kostelige ting i det at både vegger og tak ble hengende fulle, og det var mye finere i grisehuset enn på den gildeste kongsgård. Da stemoren og datteren fikk se dette, ble de rent ute av seg, og ga seg til å grave og spørre om hvordan tjenesten hadde vært.

«Å», sa hun, «dere kan nok vite det, siden jeg har fått slik lønn. Det var slike folk og slik en kone å tjene hos at det fins ikke maken.»

Ja, så ville kjerringdatteren endelig av sted og tjene, så hun også kunne få seg et slikt gullskrin. De satte seg da til å spinne igjen. Men da skulle kjerringdatteren spinne bust og manndatteren lin, og den som det først røk av for, skulle i brønnen. Det varte ikke lenge før det røk for kjerringdatteren, det kan en nok vite, og så kastet de henne i brønnen.

Nå gikk det like ens. Hun falt til bunns, men slo seg ikke, og så kom hun på en vakker grønn eng.

Da hun hadde gått et stykke, kom hun til risgjerdet.

«Trå ikke hardt på meg du, så skal jeg hjelpe deg igjen», sa det.

«Å, hva bryr jeg meg om en kvisthaug», sa hun, og gjorde seg tung og trådde på risgjerdet så det knaket i det.

Om litt kom hun til kua, som gikk der melkesprengt.

«Vær snill og melk meg du», sa kua, «så skal jeg hjelpe deg igjen. Drikk så mye du vil, men hell resten på klovene mine.»

Ja, det gjorde hun da, hun melket kua, og så drakk hun så lenge hun orket, men så var det ikke noe igjen å slå på klovene, og kolla slengte hun bortover bakken.

Da hun hadde gått et stykke til, kom hun til bukken som gikk og dro ulla etter seg.

«Vær så snill og klipp meg du, så skal jeg tjene deg igjen jeg», sa bukken. «Ta så mye av ulla du vil, men virr resten om halsen på meg.»

Det gjorde hun, men hun la så uvørent i vei at hun klipte store hull i skinnet, og all ulla tok hun med seg.

Om en liten stund kom hun til epletreet, som stod ganske krokete og bar på eplene sine.

«Vær så snill og plukk eplene av meg du, så grenene mine kan rette seg, for det tar så på å stå krokete», sa epletreet. «Men far varlig, så du ikke slår meg fordervet. Spis så mye du vil, men legg resten pent inn til rota, så skal jeg hjelpe deg igjen.»

Hun plukket de nærmeste, og slo ned dem hun ikke kunne nå med stangen. Men hun brydde seg ikke om noen ting, og rev og slo ned store grener, og åt til hun ikke orket mer, og så kastet hun resten under treet.

Da hun hadde gått et lite stykke, kom hun til gården der trollkjerringa bodde. Der ba

hun om tjeneste.

Trollkjerringa sa hun ingen tjenestejente ville ha, for enten dugde de ikke til noe, eller også var de så altfor flinke og snøt henne for det hun hadde. Kjerringdatteren ga seg ikke enda hun, men mente på hun *ville* ha tjeneste, og så sa trollkjerringa at hun skulle ta henne, om hun dugde til noe.

Det første hun fikk å gjøre, det var å hente vann i såldet. Ja, hun gikk til brønnen og helte vann i såldet, men like så fort som hun helte i, rant det ut igjen. Så sang fuglene:

«Klin i leir,
stikk i strå!
Klin i leir,
stikk i strå!»

Men hun brydde seg ikke om det fuglene sa. Hun kastet leire etter fuglene så de fløy langt bort, og så måtte hun gå hjem igjen med tomt såld og fikk skrubbe av trollkjerringa.

Så skulle hun måke i fjøset og melke kuene, men det var hun nå rent for god til, syntes hun. Likevel gikk hun da til fjøset. Men da hun kom dit, kunne hun slett ikke rå med skuffa, så stor var den. Fuglene sa det samme til henne som til manddatteren, at hun skulle ta limen og kaste ut litt, så fløy det andre etter, men hun tok limen og kastet etter fuglene. Da hun skulle melke, var kuene så urolige at de spente og sparket, og hver gang hun hadde fått litt i kolla, slo de den over ende. Fuglene sang:

«Liten streng,
liten sup
til alle småfugler sprut!»

Men hun dengte og slo kuene, kastet og slengte alt hun kom over, etter fuglene, og bar seg så det var rent ulikt. Og hun fikk da heller ikke hverken måkt eller melket. Da hun så kom inn, fikk hun både hogg og skjenn av trollkjerringa. Og så skulle hun vaske den svarte ulla hvit, men det gikk ikke likere med det.

Dette syntes trollkjerringa var for ille, og så satte hun fram tre skrin, et rødt, et grønt og et blått, og sa at henne hadde hun ikke bruk for, hun dugde ikke til noen verdens ting, men til lønn skulle hun likevel få lov til å ta det skrinet hun ville. Da sang fuglene:

«Ta ikke det grønne,
ta ikke det røde,
men ta det blå,
som vi har satt
tre kors oppå!»

Hun brydde seg ikke om det fuglene sang, men tok det røde, som det glodde mest av, og så ga hun seg på hjemveien. Og *hun* fikk da gå i god ro og mak, det var ingen som satte etter henne.

Da hun kom hjem, ble det stor glede på moren, og de gikk straks på timen inn i storstua og satte skrinet der, for de trodde at det ikke var annet enn gull og sølv i det, og de tenkte

at både vegger og tak skulle bli forgylt. Men da de åpnet skrinet, så yrte det ut bare ormer og padder, og når kjerringdatteren lukket opp munnen, så var det like ens; det veltet ut både ormer og padder og all den styggedom som tenkes kunne, så det var uråd å være i hus med henne til sist. Det var lønnen hun fikk for hun hadde tjent trollkjerringa.

Ordforklaringer

- **bust:** stritt og stivt hår fra dyr
- **forlike:** bli enige, forsones seg
- **risgjerde:** tynt gjerde laget av kvister og pinner
- **kolle:** rund og lav trebøtte, ofte uten hank
- **stinn:** full, fullstappet
- **såld:** ramme med netting for filtrering av partikler, en grov sil
- **uvøren:** uforsiktig, respektløs, vill

Lastet fra:

EventyrForAlle.no

Norsk folkeeventyr fra samlingene til Peter Christen Asbjørnsen (1812-1885), Jørgen Moe (1813-1882) og Moltke Moe (1859-1913).
(Offentlig eiendom - public domain)

Kilde: [Veslefrikk med fela og andre eventyr, 1941 \(nb.no\)](#)
(Offentlig eiendom - public domain)

Teksten er noe redigert av Karl-Robert Rønning.

Dette verket er lisensiert under følgende Creative Commons lisens: Navngivelse-DelPåSammeVilkår 4.0 Internasjonal. For å se en kopi av denne lisensen, besøk <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Illustratør: Theodor Kittelsen (1857-1914)

Kilde:

- [Eventyrbok for barn, 1908 \(nb.no\)](#)
- [Eventyrbok for barn, 1917 \(nb.no\)](#)

Dette arbeidet er fri for kjente opphavsrettsrestriksjoner.